

TAAL IN BEELD

vrijdag 2 november
2018

DE LANDELIJKE STUDIEDAG VAN LEVENDE TALEN IN WOORD EN BEELD

Het eerste beeld dat opdoemde aan het begin van de Landelijke Studiedag (LSD) van Levende Talen op 2 november vorig jaar, was bedrijvigheid in de grote centrale hal. In kleurige stands presenteerden zich onder andere de genomineerden voor het Europees Talenlabel 2018, uitgevers, taalsecties van de vereniging, Cito, Nuffic en Curriculum.nu. Er was koffie en de eerste ontmoetingen vonden er plaats. Het thema van deze 35e Landelijke Studiedag was 'Taal in beeld'. Schrijver en tekenaar Joke van Leeuwen leidde dit thema in door in te zoomen op manifestaties van taal in beeld, bijvoorbeeld in poëzie. De voorbeelden uit de publieke ruimte waarmee ze startte, riepen herinneringen op aan het heerlijke, inspirerende poëziesymposium van Stichting Lezen dat eerder die week plaatsvond. Daar pleitte Kila van der Starre onder andere voor aandacht voor straatpoëzie in het onderwijs, en liet Maarten de Graaff zien hoe belangrijk luisteren bij poëzie is. Dat laatste demonstreerde Joke van Leeuwen door in een voetnoot bij haar voordracht van 'Ben ik' te demonstreren hoe ze het gedicht door ritmiek het ge-

alarmeerde karakter heeft gegeven van een zieken- of brandweerauto: 'Tatitati!'

Van Leeuwen noemde het belangrijk te oefenen in beeldrijk taalgebruik, bijvoorbeeld omdat verbeelding je kan helpen taal te vinden voor wat onuitsprekbaar is (geworden). Ze suggereert dat daar juist op Nederlandse scholen weinig aandacht voor is, zeker in vergelijking met de situatie in Vlaanderen, waar muzische vorming, met aandacht

voor improvisatie en creatief taalgebruik meer op de voorgrond treedt. Daarnaast is beeld in het dagelijkse leven van ons allemaal alomtegenwoordig, en moeten we ons allemaal verhouden tot de vraag hoe beeld bij taal, en taal bij beeld ons dagelijks op allerlei wijzen beïnvloedt.

Van Leeuwen gaf zelf een paar mooie werkvormen om in het onderwijs beeldgeletterdheid te helpen ontwikkelen: lees bijvoorbeeld een deel van een vers-

Ben ik

ben ik niet goed wel goed ben ik
ben ik niet niet van mij ben ik van
ongevraagde krassers in mijn kas
draag ik geen veilig vel mag ik
geen dak van licht dat dit dat dit
weg weg en alles alles dan

zie wat ik zeg dat ik niet zeggen kan

Kees van Amstel. Foto: Frank Claessen

regel voor waarin een metafoer of vergelijking zit en laat leerlingen dat afmaken. Laat daarna horen welk beeld de dichter zelf gaf. Of vraag leerlingen om een onderschrift te maken bij een niet al te specifieke cartoon. Van Leeuwen vroeg aandacht voor het stripverhaal, dat al bestond in de vijftiende eeuw. Dat het beeldverhaal intussen een serieuze status heeft, blijkt wel uit het feit dat in het middagprogramma twee workshops over de graphic novel op de rol stonden. Ook de bijdragen over gamification, videotelling, het gebruik van filmtrailers en activerende tools op smartphone of laptop hebben een directe link met het thema van deze LSD. Maar het aanbod was zoals altijd groot, en deelnemers die zich wilden verdiepen in andere thema's, kwamen ook ruim aan hun trekken.

Judith Richters, voorzitter van Levende Talen, nodigde ons vooraf

nadrukkelijk uit ook de bijeenkomst van Curriculum.nu te bezoeken. In twee groepen, een voor de vreemde talen en een voor Nederlands, werd geanimeerd gesproken over de laatste tussenproducten van de ontwikkelteams. Een studiedag van Levende Talen is natuurlijk een uitgelezen plek om de gedachten van de achterban te peilen, en het was dan ook mooi dat Cito aanwezig was om met docenten Nederlands van gedachten te wisselen over nieuwe toetsen voor literatuur en lees-, spel-, formuleer- en luistervaardigheid.

Aan het einde van de middag werden de gebruikelijke prijzen toegekend: de Gerard Westhoff-Taaldidactiekprijs voor de beste scriptie op het gebied van vreemdetalendidactiek ging dit jaar naar germaniste Liseth Hek-de Weerd, die aan de Rijksuniversiteit Groningen afstudeerde op een scriptie over interculturele competenties aan de hand van

egodocumenten. De eerste prijs voor het Europees Talenlabel 2018 van Nuffic was voor het project *Zukunft Deutschland* van de opleiding European Studies van de Haagse Hogeschool, dat een vierjarig programma ontwikkelde om de belangstelling voor Duitsland en Duits onder studenten te vergroten. Sally Dansgezelschap dat met *Dansje Taal* een programma ontwikkelde waarbij leerlingen in het primair onderwijs via beweging een andere taal leren, ging met de publieksprijs naar huis.

Tot slot viel er uiteraard nog wat te lachen met docent en acteur Kees van Amstel, die voor ons geestesoog in geuren en kleuren het beeld wist op te roepen van een wanhopige docent op excursie met zijn appende pupillen. En daarna was er natuurlijk tijd om onder het genot van een hapje en drankje na te praten over een wederom geslaagde studiedag. CR

LIEFDE VOOR TAAL: de docent maakt het verschil

Levende Talen Magazine interviewde Joke van Leeuwen na afloop van haar lezing tijdens de Landelijke Studiedag. Over plezier in taal, creativiteit, inclusie en je bewust zijn van je perspectief.

Je hebt een prikkelende lezing gegeven waarin je docenten oproept de verbeelding van de leerlingen te kietelen, te prikkelen. Hoe creëer je plezier in taal?

Het begint bij de mensen, de docenten. Ik begrijp dat er een zekere structuur moet zijn, maar uiteindelijk onthoudt de leerling juist die leraar of lerares die je – zoals men dat in Vlaanderen zegt – begeistert heeft, die iets van een vonk heeft overgebracht. Dat is niet helemaal in een methode te vatten; dat is mensenwerk. Uit onderzoek weten we dat wat je leert door een leraar, en vooral door een leraar met charisma, veel beter beklijft dan wat je opsteekt uit digitale lessen. En daarom vind ik het zo erg dat sinds de jaren tachtig de status van leraren verminderd is, dat er minder waarde wordt gehecht aan goede leraren. Een leerkracht hoort heel goed betaald te worden en de ruimte te krijgen om die begeesting, dat enthousiasmerende te laten plaatsvinden en niet helemaal ingepakt te worden door al die regeltjes waar ze tegenwoordig zo goed in zijn. In de tegenstelling tussen mensen die met geld bezig zijn, en mensen die met mensen bezig zijn, bieden die laatsten het noodzakelijke tegenwicht.

Heb je als schrijver een missie om in dat gat te springen?

Ik ben dus al veertig jaar bezig, kom nog altijd in bibliotheken en ik treed ook op, zowel voor kinderen als volwassenen. Op middelbare scholen kwam ik veelal in brugklassen of juist in de hoogste klassen. Dat komt door mijn werk, dat meestal of voor kinderen of voor volwassenen is. Ik vind die optredens zinvol, omdat het ook een vorm van enthousiasmeren is. Volwassenen hebben vaak geen idee hoeveel impact zo'n ontmoeting met een schrijver kan hebben op kinderen of jongeren. Pubers denken in eerste instantie vaak: 'Tekeningetjes, kinderachtig', maar later zien ze dat mijn kinderboeken leeftijdsgrenzen overstijgen en herinneren ze zich mijn bezoek.

Ik heb op verzoek van Ons Erfdeel een boek over het Nederlands geschreven: *Waarom een buitenboordmotor eenzaam is*. Daar zit van alles in waardoor mensen nieuwsgierig worden, waardoor ze gaan denken: 'Wat interessant, zo'n taal, hoe die ontstaat, zich ontwikkelt, die verschillen'. Maar zo'n boek wordt helaas niet snel op scholen gebruikt.

In het curriculum dat nu in Nederland in ontwikkeling is, krijgen verhalen als bron voor expressie, verwondering en creativiteit een belangrijke rol. Het artistieke en creatieve vermogen van leerlingen moet hiermee worden gestimuleerd. Wat gun je de leerlingen?

Het is heel belangrijk dat je een taal kent op het niveau waarop je ermee kan spelen, waarop je er plezier mee kan hebben, dat je voelt dat taal meer is dan alleen een mededeling. Kijk, het is natuurlijk moeilijk om ook in een andere taal dubbele bodems te voelen, de gevoelswaarde van woorden te kennen, maar taal zegt zoveel meer dan wat er letterlijk staat, door de vergelijkingen, de ironie, de humor die taal zoveel rijker maken. Het is toch wel heel belangrijk om die laag ook in een andere taal te begrijpen.

Als leerlingen plezier hebben in taal, dan landen de dingen beter?

Plezier in taal kan samengaan met het leren van de regeltjes. Ik gun iedereen dat ze simpele regeltjes eens goed geleerd hebben. Het is vaak niet zo ingewikkeld en het helpt toch als mensen weten hoe bijvoorbeeld spellingregels werken. Het

Joke van Leeuwen. Foto: Frank Claessen

is opvallend hoeveel mensen puur visueel in de tegenwoordige tijd gebeurt met een d schrijven en al die andere vergelijkbare werkwoorden. Je kunt ook op een speelse manier oefenen. Ik heb een versje gemaakt met sterke werkwoorden: 'lopen wordt liep, maar hopen niet hiep', en voor jongere kinderen: 'Is het geen dag, dan is het nacht. Is het niet hard, dan is het zacht.' Dat speelse gaat verder dan de taalregels. Zo heb ik een boek geschreven over kijken: *Een halve hond heel denken*, waar allerlei tekstjes en tekeningetjes in zitten waarmee je de verbeelding van leerlingen kunt prikkelen. In je hoofd zal je de tekening van de halve hond aanvullen, maar je verwachting hoeft niet altijd te kloppen, je kunt je daarin ook vergissen. Daar kun je dan over praten.

Toen je als dertienjarig meisje naar Brussel verhuisde, was alles wat vanzelfsprekend was, ineens niet meer vanzelfsprekend.

Ik heb door die verhuizing eigenlijk heel jong geleerd om niet een vanzelfsprekend perspectief aan te nemen. België is een klein buurlandje, maar heeft toch een heel andere cultuur. Ik hoorde op

alles: 'typisch Hollands', 'typisch protestants'. Ik maakte mee wat iedereen meemaakt die naar een ander land verhuist en daar moet aarden. Als auteur heb ik er heel veel profijt van gehad, hoewel het toen niet zo makkelijk was. Veel mensen zitten vol met clichés, denken altijd nog zeer sterk vanuit hun eigen perspectief. Wat ik in dit kader wil zeggen, is: 'Wees bewust van je perspectief!' Je bewust zijn dat er andere perspectieven zijn, is voor leerlingen, voor iedereen heel belangrijk. We moeten meer luisteren naar mensen die bicultureel zijn – en dat kunnen ook leerlingen zijn. Als je bicultureel bent en je krijgt het voor elkaar om die verschillende culturele invloeden samen te brengen in je hoofd en in je hart, dan heb je iets te vertellen. Dan ben je meestal een brug. Maar er is over het algemeen weinig aandacht voor wat iemand te vertellen heeft die bicultureel opgroeit.

Op Nederlandse en Vlaamse scholen zitten heel veel kinderen die een andere moedertaal hebben. Hoe kunnen we daar in het onderwijs mee omgaan?

Er zit iets in om te zeggen: 'We spreken een taal die iedereen kan verstaan.' Vraag

je steeds af of je niet iemand uitsluit door een taal te spreken die een minderheid in jouw cirkel niet verstaat. Dat inclusieve vind ik heel belangrijk. Tegelijkertijd moeten we respect hebben voor de taal die leerlingen ook nog hebben.

Heb je ideeën hoe docenten met de multiculturele achtergrond van de leerlingen om kunnen gaan?

Ik ben een aantal jaren voorzitter geweest van de Vlaamse PEN. Dat is de auteursvereniging die ijvert voor vrije meningsuiting en zich inzet voor vervolgd schrijvers of bloggers. PEN bekommert zich ook om auteurs en dichters die onze kant zijn opgekomen, vanuit Irak, Palestina, Syrië, Eritrea en noem maar op. Die schrijvers proberen we zichtbaarder te krijgen in ons literaire veld als auteur, dus niet de hele tijd als vluchteling, maar als auteur. Sommigen waren in eigen land al erkend of bekroond! We bieden scholen schrijversbezoeken aan met deze auteurs en dan gaat ook altijd een van ons mee. Het is een manier om te laten zien hoe die culturen bij elkaar komen en hoe zij nu bij ons zijn. Dat internationale, dat inclusieve, dat kun je heel goed met literatuur doen. GW

TAAL IN BEELD

- o workshops
- o presentaties
- o uitgevermarkt

Judith Richters, voorzitter Levende Talen. Foto's: Frank Claessen

Innovatief talenonderwijs Europees Talenlabel 2018

Het Europees Talenlabel is een Europese prijs ter aanmoediging van innovatieve taalprojecten. Het leren van talen moet motiverend zijn en natuurlijk resultaat hebben. Hiervoor is meer nodig dan klassikaal talenonderwijs. Nieuwe methoden inspireren en motiveren leerlingen. Daarom wil de Europese Commissie aandacht geven aan vernieuwende taalprojecten. Het Europees Talenlabel draagt hieraan bij. De prijs is voor taalprojecten met een innovatieve, creatieve en originele aanpak. Hij wordt jaarlijks in elk deelnemend land uitgereikt. De prijs belooft nieuwe technieken in het vreemdetalenonderwijs, het verspreiden van kennis en good practices.

Eersteprijswinnaars Europees Talenlabel 2018.
Foto's: Frank Claessen

MVT-LERARENOPLEIDERS LEREN

Workshop van Rick de Graaff, Kristina Goodnight en Charline Rouffet.
Foto: Frank Claessen

Op de Landelijke Studiedag van Levende Talen werden de prijswinnaars van het Europees Talenlabel 2018 bekendgemaakt. Het project *Zukunft Deutschland* van de Haagse Hogeschool won de eerste prijs. Het betreft een robuust project dat al langere tijd in het onderwijs is ingebed. *Zukunft Deutschland* is in 2006 van start gegaan met het doel om studenten van de opleiding European Studies te laten beleven hoe belangrijk een goede kennis van Duitsland en van de Duitse taal voor hun latere beroepsleven kan zijn. Het programma bleek al snel succesvol, waardoor het in de jaren erna tot een vierjarig programma is uitgegroeid, met een gemiddeld deelnemersaantal van zestig studenten per jaar. Een levendig ondernemersnetwerk wordt onderhouden en ingezet om met de studenten over hun relatie met Duitsland te praten. De Duitse ambassade, het Goethe-Instituut, het Duitsland Instituut en de Nederlands-Duitse Handelskamer hebben *Zukunft Deutschland* vanaf het begin ondersteund, en de laatstgenoemde twee bieden de deelnemende studenten zelfs stageplaatsen aan. Omdat het project al zo lang loopt staan de grote lijnen stevig, toch wordt per jaar het pro-

gramma met studenten en met het bedrijfsnetwerk geëvalueerd en aangescherpt.

De tweede prijs is gewonnen door een project dat buurtaal en streektaal combineert: *Versterking Drents en Duits in het onderwijs* van NHL Stenden Hogeschool. De derde prijs was voor *Nachbarsprache & buurcultuur* van de Radboud Universiteit Nijmegen. Dit project, waaraan 28 scholen en 2600 leerlingen meedoen, zorgt voor Nederlands-Duitse ontmoetingen met gedeelde leerervaringen. De behoeften van de scholen zijn leidend en het project brengt taal- en interculturele competenties samen.

De publieksprijs, ten slotte, ging naar *Dansje Taal*, een dans- en taalprogramma voor het primair onderwijs.

Dansje Taal ontving de publieksprijs Europees Talenlabel 2018, uitgereikt door Sarah Breslin van het European Centre for Modern Languages

Talenlabel 2019

De inschrijving voor de volgende editie van het Europees Talenlabel opent in de zomer van 2019. Een deskundige jury, bestaande uit taal- en onderwijsexperts uit diverse geledingen van de samenleving, beoordeelt de inschrijvingen. Tijdens de Landelijke Studiedag Levende Talen presenteren alle genomineerden zich aan de jury en het publiek, die daarna de winnaars kiezen. De prijswinnaars ontvangen een onderscheiding, getekend door de minister en de eurocommissaris van Onderwijs, Cultuur, Meertaligheid en Jeugdzaken. Ook ontvangen ze een geldbedrag. Daarnaast mogen de winnaars het beeldmerk van het Europees Talenlabel gebruiken. Mail voor meer informatie over het Europees Talenlabel naar <talenslabel@nuffic.nl>.

Curriculum.nu, vakdidactisch onderzoek en spreekvaardigheidstoetsing

Op 2 november 2018 kwamen 45 belangstellenden af op de halfjaarlijkse werkconferentie voor lerarenopleiders in de moderne vreemde talen, gehouden op de Landelijke Studiedag van Levende Talen. Zowel opleiders als ook docenten schoven aan op deze bijeenkomst, georganiseerd door het Platform van eerste- en tweedegraads opleiders van Levende Talen en het Expertisecentrum moderne vreemde talen. Zij lieten zich informeren over ontwikkelingen in hun vakgebied en gingen met collega's in gesprek over de implicaties daarvan voor de eigen onderwijspraktijk.

Curriculum.nu

Twee leden van het ontwikkelteam Engels/mvt binnen Curriculum.nu beten het spits af: Monica Sienders (vakdidactica en docente Engels) en Rasha Damman (docente Engels). In hun workshop informeerden zij de deelnemers over de actuele stand van de curriculumvernieuwing voor ons leergebied en vroegen feedback op de plannen zoals die in de ontwikkelsessie van begin oktober 2018 zijn opgesteld.

Uitvoerig gingen zij in op de werkwijze van het team en de vorderingen die de afgelopen maanden gemaakt zijn. Meer dan voorheen het geval was, is gestreefd naar samenhang tussen de leergebieden. Dit betekent concreet meer afstemming met Nederlands en Burgerschap. Verder zijn de zogenoemde Grote Opdrachten, dat wil zeggen de beschrijvingen van de essentie voor het leergebied Engels/mvt, aangescherpt en teruggebracht van twaalf

naar vijf: grensoverstijgende communicatie, meertaligheid, interculturele competentie, creatieve taalvormen en taalbewustzijn. Ook is een model ontwikkeld dat de relaties tussen de Grote Opdrachten, de algemene onderwijsdoelen en taalperspectieven visualiseert. Gestreefd is naar een evenwichtig programma voor het leergebied met een explicietere rol voor het ERK en met taalbewustzijn als onderliggende factor, dat wil zeggen een thema dat in alle Grote Opdrachten terugkeert. Inhoudelijke veranderingen in de Grote Opdrachten, die zijn doorgevoerd naar aanleiding van de ontvangen feedback, werden kort geschetst.

De workshopdeelnemers konden aansluitend mondeling reageren op de voorstellen. Het viel op dat de reacties overwegend positief waren, waarbij waardering werd uitgesproken voor het voorliggende, coherente stuk. Ook werd aangegeven dat het de eerste keer was

dat er zo uitvoerig gediscussieerd wordt over de meerwaarde van het mvt-onderwijs zoals dat nu gebeurt bij het formuleren van de Grote Opdrachten.

Observatie-instrument

In de volgende workshop lichtten Rick de Graaff, Kristina Goodnight en Charline Rouffet de opzet en functie toe van een observatie-instrument dat zij binnen het lectoraat Didactiek van de moderne vreemde talen van de Hogeschool Utrecht hebben ontwikkeld. Gezien de grote behoefte binnen lerarenopleidingen en opleidingsscholen aan een instrument om docenten (in opleiding) gericht te laten kijken naar mvt-specifieke aspecten van een les was er veel belangstelling voor deze bijeenkomst.

Uitgangspunt voor het instrument was de vakdidactische kennisbasis van de HU waaruit indicatoren zijn afgeleid die observeerbaar zijn tijdens een vreemdetalenles. Naast algemene vragen (bijvoorbeeld welke materialen worden er gebruikt?) zijn per vaardigheid indicatoren samengevoegd. Observanten geven per indicator op een vijfpuntsschaal een score, waarbij ter ondersteuning voorbeelden van goede praktijk geformuleerd zijn. Het instrument (nu nog een concept) kan op verschillende manieren worden ingezet: om te inventariseren welke vakdidactische principes zichtbaar worden in de lespraktijk, om te reflecteren op het eigen handelen en als feedbackinstrument.

Inmiddels hebben studenten van de HU het model na een trainingssessie in de praktijk uitgeprobeerd. Zij rapporteerden dat er grote verschillen bestaan tussen wat er wordt onderwezen op de opleiding en wat zij in de praktijk waarnemen. Er werden met name omissies geconstateerd op de volgende terreinen: het communiceren van communicatieve taaldoelen, het activeren van inhoudelijke voorkennis, het inzetten van *scaffolding* en formatieve evaluatie en het gebruik van de doeltaal. Daarnaast

werd er minder aandacht besteed aan gespreksvaardigheid dan verwacht.

Spreekvaardigheidstoets in vmbo-kb

Eline van Batenburg, vakdidactica Engels en recentelijk gepromoveerd, presenteerde haar dissertatie over gespreksvaardigheid in vmbo-kb (leerjaar 3). Haar studie is niet alleen innovierend omdat er tot nu toe weinig aandacht is voor deze doelgroep, maar ook omdat ze een gespreksvaardigheidstoets heeft ontworpen die veelbelovend lijkt voor inzet in de schoolpraktijk.

Van Batenburg liet de aanwezigen eerst brainstormen rond het concept gespreksvaardigheid en de manier waarop gespreksvaardigheid op een valide manier zou kunnen worden getoetst. Vertrekpunt in haar onderzoek was dat je gespreksvaardig bent als je de boodschap kunt overbrengen en begrijpen. Hierbij ervaar je tijdsdruk, is er sprake van wederkerigheid en kunnen er onverwachte problemen ontstaan. In een valide toets moeten de leerlingen daarom zowel taalkennis als compenserende strategie-

Wie belangstelling heeft voor het materiaal dat tijdens deze werkconferentie gepresenteerd en uitgewisseld is, kan lid worden van het online Platform voor eerste- en tweedegraads lerarenopleiders (in Edugroepen) door een mail te sturen naar <expertisecentrummvt@iclou.leidenuniv.nl>. De volgende werkconferentie vindt plaats op 10 april 2019 in Utrecht. De uitnodiging wordt via e-mail verspreid onder mvt-opleiders, en het programma wordt op de site van het Expertisecentrum mvt gepubliceerd. Wie hiervoor belangstelling heeft, kan aan het adressenbestand worden toegevoegd door een mail te sturen naar <expertisecentrummvt@iclou.leidenuniv.nl>.

en inzetten, er moet tijdsdruk zijn en het gesprek moet spontaan zijn. Een lastig punt is daarbij de beoordeling van de individuele bijdrage van een leerling, omdat gesprekspartners elkaar beïnvloeden. Bovendien moeten alle leerlingen dezelfde communicatieproblemen oplossen; de toets moet gestandaardiseerd zijn.

Om deze redenen ontwierp Van Batenburg een aantal spreektaken aan de hand van scripts, gerelateerd aan een beroepscontext (bijvoorbeeld: adviseren over een hotelkamer, uitleggen hoe je een taart moet bakken). Het niveau was rond A2; haar doel was echter niet om een ERK-niveau te meten. Leerlingen kregen als input plaatjes zonder taal (wat Van Batenburg het Ikea-model noemde) en vóór het gesprek werd in het Nederlands gecontroleerd of ze de procedure hadden begrepen. De leerlingen werden individueel getest door een testleider die daarbij een script volgde. Leerlingen werden beoordeeld op hun vermogen de boodschap te begrijpen en over te brengen en op de kwaliteit van hun taal. Om na te gaan of leerlingen in staat waren om zich te redden in problematische situaties was de taak zo geconstrueerd dat ze moeilijke woorden (zoals *verwarming*) moesten gebruiken of omschrijven. De testleider had in alle situaties een probleem en vroeg om extra hulp. Ook was er altijd sprake van een misverstand.

De deelnemers hadden waardering voor de toets: deze is communicatief, biedt inzicht in de vaardigheid van de individuele leerling en ook in deelaspecten van het spreken. Het kost wel tijd, maar het idee zou in een schoolexamen ingezet kunnen worden, zoals dit nu reeds gebeurt bij het schoolexamen Chinees, ontwikkeld door SLO en Cito (met gescripte taken en een testleider). De workshop bood nieuwe inzichten en had duidelijke aanknopingspunten met de praktijk. ■

Alessandra Corda, Janneke Geursen & Marjon Tammenga-Helmantel

opinie

HET EXAMEN ALS KOEVOET

Het advies over het centraal schriftelijk examen Nederlands aan Curriculum.nu

Over een paar maanden begint het weer: het jaarlijkse gekrakeel over het eindexamen Nederlands havo en vwo. In de NRC hekelt huisneerlandicus hoogleraar Marc van Oostendorp waarschijnlijk het centraal schriftelijk eindexamen (cse) en de *Volkskrant* publiceert een idiosyncratische variant hierop van een verwaarde docent Nederlands. Dit jaar is de situatie rondom het cse Nederlands wel markant gewijzigd: er ligt sinds juli vorig jaar vanuit de Facebookgroep Nederlands nu! en het sectiebestuur Nederlands van Levende Talen een wijzigingsadvies voor, aangeboden aan Curriculum.nu (zie <bit.ly/ltm-adviesnl>).

Dat werd misschien ook weleens tijd. Al jaren ligt het examen onder vuur en tot nu toe had de discussie nogal een 'stuurlui-aan-wal-karakter'. Er werd veel geroepen en gemopperd, maar op heel concrete wijzigingen of oplossingen waren de critici zelden te betrappen. Het is goed dat het sectiebestuur Nederlands, dat in deze discussie vaak een genuanceerde rol heeft gespeeld, zich eindelijk positioneert.

Vooropgesteld: het advies bevat een aantal zeer zinnige opmerkingen. Het huidige cse havo/vwo zou momenteel een te eenzijdige focus op leesvaardigheid in het voortgezet onderwijs bewerkstelligen, en daarom dient te worden getracht schrijfvaardigheid in een twee-

de cse-zitting een plaats te geven. Naast opiniërende artikelen zouden andere tekstgenres en -soorten in het huidige cse een plaats moeten krijgen. Context en doel zouden aan de examinering van leesvaardigheid moeten worden toegevoegd. De geschetste oplossingsrichting voor de tweede zitting schrijfvaardigheid is ook veelbelovend. En er spreekt, zeker in de verwerking van de enquêteresultaten onder docenten Nederlands, een uiterst consciëntieuze werkwijze naar de achterban uit, en dat is zeer te prijzen.

Halfjaar

Maar de vraag is of dit advies uiteindelijk de problematiek rondom het huidige cse voldoende doorgrondt. Voor mij smaakte het advies in dat opzicht als halfjaar eten: soms zinnige ingrediënten, maar de pan had hier langer op het vuur gemogen. Allereerst: het kleine groepje rabiater critici van het examen, van wie hoogleraar en niet-leesonderzoeker Marc van Oostendorp vaandeldrager is, grossiert nogal eens in onbewezen claims, bijvoorbeeld dat het huidige examen vooral structuurvragen bevat en met name de vaardigheid 'verplaats-je-in-de-examenmakers' toetst. Het advies eechoot dit nogal eens, bijvoorbeeld als het stelt dat 'veel vragen' in het huidige examen te 'structuregericht' zijn. Van de 36 vragen van het vwo-examen 2018-1 waren er maar twee met

een beetje goede wil structuurgericht, en in veel andere examens is dit aandeel niet veel groter. Hoezo dus 'veel vragen'? Op heel wat meer plekken op deze pagina's laat het advies zijn oren hangen naar de bekende kreten, en die kreten lijken eerder een product van een fundamenteel gevoel van onbehagen over het schoolvak Nederlands dan een objectieve vaststelling over het bestaand cse – zie bijvoorbeeld het NRC-interview met Van Oostendorp op 26 oktober 2018 (<bit.ly/ltm-oost>).

Belangrijker is dan ook de vraag of de wijzigingsvoorstellen niet vertrekken vanuit een verregaande vereenvoudiging van de problematiek rondom het eindexamen Nederlands havo en vwo (want vooral dát ligt onder vuur). De auteurs van het advies wijten de problemen in leesvaardigheid graag aan de nadruk die het huidige onderwijs Nederlands en de methodes Nederlands leggen op strategisch lezen. Maar ligt het wel zo simpel? In mijn ogen niet. Het onderwijs in leesstrategieën *sec* domineert heus niet zo sterk de klaslokalen als het advies beweert. Courante bovenbouwmethodes Nederlands gaan bijvoorbeeld vaak nogal snel voorbij aan leesstrategieën en stellen heel wat inhoudelijke vragen. Maar in veel opzichten domineren in het leesvaardigheidsonderwijs op havo en vwo nog steeds de poststructuralisti-